

skoraj vsem magistrrom in doktorjem iz tematike druge svetovne vojne. Kot je poudaril Boris Mlakar, ti »po svojih močeh nadaljujejo po eni strani njegovo metodološko in človeško izročilo, po drugi strani pa skušajo nadgraditi čisto konkretne rezultate njegovega raziskovanja«, kar pa je glede na izredno široko tematiko Ferenčevih del od podrobnih lokalnih prikazov medvojnih razmer, prek temeljnih značilnosti poteka druge svetovne vojne v Sloveniji, posebej v primerjavi z drugimi predeli Jugoslavije do njenega strateškega položaja v evropskem okviru, »zahtevna naloga« (IV/7). To dejstvo je poudaril Dušan Nečak že v uvodu k ediciji: »Mlajši, ki prihajajo za njim, bodo zagotovo pisali zgodovino drugače, vendar mimo njegovih temeljnih del in spoznanj, ne bodo mogli« (I/11).

S smotrnim izborom del in njihovo razvrstitvijo v posamezne knjige je urednik opravil dragoceno delo za njihovo lažjo uporabo pri nadaljnjem raziskovalnem delu in tudi za poglobljanje poznavanja širšega kroga bralcev s problematiko druge svetovne vojne v Sloveniji v primerjavi z njenim potekom drugod v Evropi. Edicija pa je tudi zaslužena spominska počastitev Toneta Ferenca kot doma in v tujini uveljavljenega znanstvenika.

Miroslav Stiplovšek

Lazar Džamić, Cvjećarnica u kući cveća: Kako smo usvojili i živeli Alana Forda. Naklada Jesenski i Turk: Heliks, Zagreb: Smederevo, november 2012, 144 strani.

»Skoraj nihče na svetu, razen bivših Jugoslovanov in nekaj Italijanov, ne pozna Alana Forda«. S temi besedami se prične uvod v kratko, a za razumevanje »fenomena Alan Ford« zelo koncizno napisano študijo srbskega strokovnjaka za medijske študije na začasnem delu v Londonu Lazarja Džamića. Uvodne besede bi lahko obrnili tudi nekoliko drugače, saj ima podroben vpogled v svet stripa v naših krajih le majhno število ljudi, za Alana Forda pa so verjetno vsaj slišali že čisto vsi.

Strip je na jugoslovanskih tleh dosegel skorajda mitološke razsežnosti in se prodajal v za današnje čase ogromnih nakladah, glede na Džamićeve ugotovitve pa je to bil edini tuji trg, kjer je uspel in še danes živi (sicer v dveh različnih izdajah: zagrebški in beograjski). Tudi poskus prevoda stripa v slovenščino (s čimer se je trudil Branko Gradišnik), ni doživel večjega uspeha, usahnil je po 51 številkah. Poskusi izdaj v Franciji, Braziliji in na Danskem so bili končani že po nekaj številkah. Edina druga država, kjer se je strip obdržal, je le še matična Italija, vendar pa italijanska izdaja ni doživela enakega uspeha. Ta je bil sicer dovolj dober, da se izdajanje stripa še vedno nadaljuje, vendar je »to tam bil le eden izmed popularnih stripov, pri nas pa je postal del kulturne dediščine«.

Džamić preudarno opozarja, da je v primeru Alana Forda težko govoriti zgolj o fenomenu, ker je ta časovno omejen, vendar teži k pozabi (»Vprašajte Ricka Astleya. Ali klik-klak.«), medtem ko je Alan Ford še vedno enako močno prisoten v spominu

»balkanske represivne (in represirane) biti«. Fenomeni so po njegovem mnenju bili morda stripi kot Asteriks, Srečni Luka (Talični Tom), Zagor, Blek Stena, Corto Maltese; vplivali so na določene kulturne skupine, niso pa se zapisali v kolektivni spomin večih generacij.

Alan Ford se je rodil leta 1969, njegova avtorja pa sta bila italijanski scenarist Luciano Secchi s psevdonimom Max Bunker in risar Roberto Raviola s psevdonimom Magnus. V tem času (1967-1974) je bil na zagrebškem Vjesniku glavni in odgovorni urednik za zabavne izdaje znani pisec kriminalnih romanov Nenad Brixy (1924-1984), ki je strip izbral in tudi prevedel. V poplavi stripovskih in drugih zvezkov sorodne vsebine (strip torej ni uspel zaradi pomanjkanja konkurence na »nezahtevnem jugoslovanskem tržišču«) je njegov uspeh potrebno pripisati tudi odličnemu prevodu oziroma je Brixy »strip v bistvu ponovno napisal«. Za slovensko bralstvo je bil ta vidik morda nekoliko manj očiten, medtem ko Džamić s srbskega zornega kota v Brixyevi hrvaščini zaznava posebne odtenke, ki so se mu v mladosti zdeli skorajda histerično smešni. V kontekstu tedanjega srbohrvaškega jezikovnega območja je bila hrvaščina druga polovica skupnega jezikovnega konstrukta (standardnega jezika) in zato je izbral precej nestandarden pristop. Jezik je bil skorajda kičast, farsično pretiran oziroma »krležijanski«. Jezik zagrebškega urbanega prebivalstva je tudi v osnovnem duhu stripa, ki je v originalu uporabljal milanski dialekt in partikularizme.

Marsikateremu izmed bralcev strip predstavlja farsično, vendar zelo kritično podobo jugoslovanske družbe. Tako bi lahko tudi vsemogočnega voditelja Grupe TNT, poznanega pod imenom Broj Jedan, lahko razumeli kot voditelja Jugoslavije, Tita – vrhovnega arbitra, ki je že precej v letih, ne prenese neposlušnosti in je mojster za PR. Vendar je Džamić to trditev hitro zavrgel, saj univerzalni recept lahko apliciramo na katerokoli moderno diktaturo, tudi če je v svojem delovanju precej benigna (v novejšem času je strip pričel izrabljati tudi italijansko dnevno politiko – Silvio Berlusconi je predstavljal odlično tarčo). Tudi tedanja oblast stripa ni dojemala na tak način in zabeleženih je le malo cenzurnih ukrepov, eden izmed njih je v očitno ironičnem političnem govoru zahteval omilitev rasističnih izjav.¹ Nesposobnost, ko-

¹ Predsedniški kandidat je namreč v 16. zvezku z naslovom Ne glasujte za Notaxa izjavil: »Kao prvo, obećajem da ćemo one crnce sabiti u mišje rupe. Neka vide tko vlada na našem kontinentu! Ovo je zemlja bijele rase, i tko se usprotivi taj će videti svoga boga...!«, kar se je spremenilo v: »Kao prvo, obećajem da ćemo neprijatelje sabiti u mišje rupe, ovo je naša zemlja i tko ne misli taj će...«. Dostopno na: Alan Ford-Wikipedia, slobodna enciklopedija, Iz: http://sh.wikipedia.org/wiki/Alan_Ford, 2. 4. 2012.

rupcijo, boj kapitala proti revežem, smešenje vseh vrst družbenih slojev in učinkovito socialno kritiko, predstavljeno v New York, kjer je delovala majhna in večno podhranjena varnostno-obveščevalna služba, je lahko aplicirati tudi na balkanski prostor. Poglavlje v knjigi je namenjeno tudi pregovorni iznajdljivosti glavnih junakov, ki so iz odpadnega materiala, lepilnega traku in zarjavelih žebeljev v večno istih pokrpanih oblačilih simbolizirali metode delovanja velikega dela jugoslovanske družbe, malih hišnih mojstrov po principu »znajdi se«, tipični vseprisotni diletantizem, prežet z optimizmom. Tatvine, goljufije in druga mala kriminalna dejanja, ki so omogočala preživetje glavnih junakov, niso bile popolnoma tuje tej filozofiji. Na to temo je bilo na ljubljanski pravni fakulteti nedavno napisano diplomsko delo o dojemanju prava po alanfordovskem principu,² ob iskanju prejšnjega podatka pa sem naletel še na delo o zdravstvenih motivih v tem stripu.³

Uspeh stripa na našem prostoru lahko po Džamiću iščemo v nekaterih prepletanjih družbenih in mentalitetnih karakteristik, saj tudi v Italiji nadrealistična farsa predstavlja del vsakodnevnega življenja. Avtor meni, da v evropskem prostoru obstajajo trije osnovni tipi družbe, ki se ločijo po svojem delovanju po pomembnosti pomena posameznih besednih vrst v njih. Anglosaksonski svet je tako glagolska družba, kjer je pomembno delo, gibanje, delovanje. Samostalniške družbe naj bi bile tipično skandinavske: stalne in umirjene, medtem ko je za stanje na širšem mediteranskem prostoru in s tem tudi Balkanu odgovorno dejstvo, da imamo radi pridevnike. Veliko je hrupa, veliko neproduktivnosti, vse je večje, kot je v resnici, vsaka izjava ali ideja je zgodovinskega pomena, vsaka kritika smrtna žalitev. V pridevniških družbah se veliko govori in zato toliko manj dela (str. 62). Ni torej čudno, da je vse te lastnosti, ki v veliki meri krasijo tudi Alana Forda, Jugoslavija sprejela z navdušenjem.

Zasnova stripa pa poleg teh lastnosti definitivno ni temeljila na kritiki jugoslovanske samoupravne stvarnosti, avtor pravi, da jo lahko apliciramo na katerokoli nedelujočo družbo, odlično se je namreč ujela tudi z nadrealističnimi Miloševićevimi devetdesetimi leti. Osnovna poanta stripa pa je kljub vsemu bila groteskna/farsična podoba tajnih junakov hladne vojne, ki so bili v velikih količinah prisotni v tedanji popkulturi. In če je odgonsko točko predstavljal James Bond, je glavni junak vsaj po zunanjem videzu temeljil na igralcu Petru O'Toolu. Število oseb v stripu in njihove lastnosti pa imajo mnogo globlje korenine, sam Max Bunker je v dopisu Džajiću razložil, da večina osnovnih značajskih potez, pa tudi njihovo končno število temelji v italijanski *commedii dell'arte*. Ta pa je brezčasna.

Knjiga morda res ni zgodovinopisno delo v strogem pomenu besede, temelji na esejističnih zasnovah in ideje bralcu ponuja na hiter in prekrivajoč se način ter nekoliko spominja na zelo razširjeno geslo iz Leksikona YU-mitologije.⁴ Kljub temu pa ponuja res zanimiv (sploh zaradi velike količine slikovnega gradiva) prikaz pohoda Alana Forda na Jugoslavijo in jo velja vzeti v roke ob razmisleku o spremembah v

² Andrej Klemen: Razumevanje prava skozi Alana Forda. Ljubljana 2011.

³ Pavle Terzič: Prisotnost zdravstvenih tem v stripu Alan Ford: Ljubljana 2012.

⁴ Iris Antić et al: Leksikon Yu mitologije. Beograd-Zagreb 2004.

jugoslovanski družbi v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Duh alanfordovske filozofije pa živi naprej, tudi danes, v času t. i. facebook generacije.

Jurij Hadalin

Jure Gašparič, Državni zbor: 1992-2012: o slovenskem parlamentarizmu.

Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2012, 378 strani, ilustr.

(Zbirka Razpoznavanja = Recognitiones 17)

Leta 1991 se je Republika Slovenija osamosvojila. Odšla je iz jugoslovanske države in postala samostojna, neodvisna, suverena država. Formalno se je s tem zaključil proces osamosvajanja, ki pa je potekal hkrati s procesom demokratizacije. Demokratizacija in osamosvajanje sta bila med seboj dopolnjujoča se procesa slovenske zgodovine v drugi polovici osemdesetih let 20. stoletja. Demokratizacija, kar se je razumelo (se razume) kot sprememba v političnem sistemu, zlasti tega, kdo, katera politična skupina oziroma stranka ima oblast, ter uvedba večstrankarstva, je bila eden ključnih pogojev za doseženo osamosvojitve. Nove politične skupine (stranke), ki so prevzele oblast z večstrankarskimi volitvami, za katere pa se je odločila prejšnja oblast, so bile »gonilo« osamosvojitve, kot se je zgodila. Dosežena osamosvojitve je bila tako ena od posledic dosežene demokratizacije. Bistven dosežek demokratizacije je bil predvsem v novi obliki zakonodajnega telesa, ki je postal večstrankarski. V bistvenih zadevah za razumevanje demokracije, kot jo razume t. i. zahodni svet glede svojega političnega sistema in političnega delovanja države in tudi državljanov prek parlamentarne demokracije, tj. prek parlamentarizma, je bila demokratizacija dosežena, kljub dejstvu da je sestava »parlamenta«, ta se je še vedno imenoval »po starem« – skupščina, ostala skupščinska (trije zbori, ki so bili z ustavnimi amandmaji s konca septembra 1989 glede na število poslancev – takrat še imenovani delegati – izenačeni).¹

¹ O parlamentu Republike Slovenije 1990–1992 s poudarkom na bistvenih, izbranih zadevah, ki jih je obravnaval zlasti glede osamosvajanja v: Rosvita Pesek: Skupščinski koraki k samostojni državi. Ljubljana 2008.